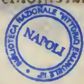

Pud Vrbem Hastam consilio inito ag-
grediendi Trinum: circumspectis eius
rei difficultatibus tum ob loci natu-
ram, tum ob munimenta, quae po-
nuntur manu: penitius etiam nego-
tij momentis ad ea tuenda, quae iam parta essent: necnon subducta ratione, quantum virium inesse posset, ex quo, tendentes illuc ab Santiaco peditum cohortes equitumque turmas Ferdinandus Limonta fuderat (id acciderat die Mercurij ad V. nocte Maij, [illegible] facta est, vndecimo postquam arcem eam oppugnare [illegible] vtilisque omnibus, Guzmanus Marchio de Leganes post [illegible] ad IV. nonas Maij, ab Hasta egreditur, subsistente paulisper illic Principe Thoma, vt cura, atque solicitudo hosti de ea Subalpinorum parte inijceretur. Postero die, traiecto ad Pontesturam Pado, ventum est in Oppidi conspectum. Eo die, & Sabbato insequenti, cùm iam Princeps quoque Thomas ad exercitum venisset, castra loco subijciebantur: placuit q. ab quatuor partibus insistere oppugnationem, cui apparandae, descriptio stationum in hunc modum facta est. Stationes duae fuere Hispanorum: in quarum vna legiones treis: Soteli nimirum, & Alencastrio, & Tauarae Marchionis: In altera, legio Insubrum Aloysij

Ponze

Pud Vrbem Haſtam conſilio inito aggrediendi Trinum: circumſpectis eius rei difficultatibus tum ob loci naturam, tum ob munimenta, quae ponuntur manu: penſitatis etiam negotij momentis ad ea tuenda, quae iam parta eſſent: necnon ſubducta ratione, quantum virium ineſſe poſſet, ex quo, tendentes illuc ab Santiaco peditum cohortes equitumque turmas Ferdinandus Limonta fuderat (id acciderat die Mercurij ad V. nonas Maias, quo die Montiscalui deditio item facta eſt, vndecimo poſtquam arcem eam oppugnare noſtri coeperunt) his rebus conſideratis prouiſiſque omnibus, Guzmanus Marchio de Leganes poſtridie deditionis praelijque eius, quae dies fuit ad IV. nonas Maij, ab Haſta egreditur, ſubſiſtente pauliſper illic Principe Thoma, vt cura, atque ſolicitudo hoſti de ea Subalpinorum parte inijceretur. Poſtero die, traiecto ad Ponteſturam Pado, ventum eſt in Oppidi conſpectum. Eo die, & Sabbato inſequenti, cùm iam Princeps quoque Thomas ad exercitum veniſſet, caſtra loco ſubijciebantur: placuitq. ab quatuor partibus inſtituere oppugnationem, cui apparandae, deſcriptio ſtationum in hunc modum facta eſt. Stationes duae fuere Hiſpanorum: in quarum vna legiones treis: Soteli nimirum, & Alencaſtrio, & Tauarae Marchionis: In altera, legio Inſubrum Aluyſij

Ponze

Ponze de Leone, & legio Caracenae Marchionis positae fuerunt. Statio vna Italorum. In eam, Bolognini, & Borromaei, & Marchionis Serrae legiones iere. Vna Germanorum; cui Leneris tribuni, & Principis Bursi miles attributus. Stationibus ita dispositis, vineae coeptae agi, admouerique opera summo militum ardore, sed difficultate penè inexsuperabili, obtinentibus cuncta aquis, & deficiente humo. Aduersus id incommodum, corbibus vtendo miles, strenuè gradum faciebat, magnoque vsui ingenium hoc fuit. Illic, vbi statio sedesque propria bombardis erat, bombardae quatuordecim stetere directis ad verberationem faucibus, vtilior q; deinde verberatio, apud Italos, & apud Caracenae Marchionem adornata est. Quati sic aedes & tecta coeperunt. Simul ollae incendiariae bolidesq. vibrantur magno damno, terroreque incolarum. Mox & quassari moenia tormentorum ictibus, queis cancelli munitionum & septa dissipabantur, passimq. lorica ruebat. Id fuerat praecipuum loco robur; nec alia per Italiam validiora munimenta reperientur: firmissimas quasque arces absque vlla exceptione aequat. Propugnacula ad dimidiatae lunae figuram vndecim habet, Ornabelcum vnum, terribile super caetera opus, fossamque valde profundam, cuius sinum aquae implent. Post ambitum hunc circulumq. munitionis, quo moenia tota teguntur, alia excurrit simili altitudine fossa, stagnantibus

item plena aquis: Altae, & firmae substructionis murus ex arte turres habet ad locanda & obuertenda apte tormenta in hostem. Variae magnitudinis haec ad viginti intus erant. partim locata & disposita ibi iam, partim in exteriore orbe munitionis, atque in arce praesertim. Statim à principio consilium fuerat, munimenta haec exteriora tentare quamprimum, idque vi tota vrgere inceptum, spreto, vel certè non exspectato siquid ars & militaris disciplina contra suaderet. Caussa festinandi, ex eo, quod, neque milites ad numerum habere inclusos fama erat: & inutile foret, dari spatium hosti, quo maiores ad signa copias congregare posset, exercitusq. robur comparare maius ad resistendum tentandumue aliquid. Nam, & increbrescebat rumor, nuntijque veniebant, copias duplicari Gallorum. Septem millia peditum equites ten mille: simul eductae ab Taurino bombardae iam iamq. adesse dicebantur. Haec ad rem sine mora gerendam incitamento erant. Rursus, impedita tellus aquis, & vndae manantes opera distinebant munitionumq. terror augebatur alta per fossas eluuie eadem. Attamen strenue munitionibus vineisq; insistebat miles: paruaque res omnium animos magnopere confirmauit. Nam Itali mole trinam tenquere vnam, ibique ad molas commodè subsistere potuerunt: ac deinceps vniuersi faciendo caespito septa castrorum erigebant, aduersus naturam penè ipsam

sam arte manuq. nitentes. Obsessorum animi contumaces impenetrabilesq. manebant, obtinentibus ibi rerum summam, Marpleo Gallico Chiliarcha, quem Vidua conduxerat, & Honorato Rouero Comite Monticelli Praefecto Arcis. Celebris militari fama Maroleus hic, ille erat, cuius copiae Tripuini ab Santiaco venientes ab Ferdinando Limonta caesae dissipataeque fuerunt; eiusq. legioni multum tribuebatur inter Gallos ob edita exempla fortitudinis & virtutis, sicuti & ab Primipilo ipso Maroleí testimonium illustre perhibitum est. Is namque cum in praelio commisso, vulneribus acceptis ageret animam, intermortuis vocibus profiteri perseuerauit non vitae sibi displicere finem, sed intime torqueri ob amissum in pugna vexillum, cuius milites, tantas, atq. tam multas Regi suo Victorias peperissent. Nostri, ex diuerso, ad spem victoriae trahebant, quod exturbassent ab Vercellarum Vrbe, indeque deiecissent Tribunum hunc. Nunc ille tanta pertinacia spirituq. & animo infenso agebat, vt, cum initio obsidionis, ad moenia successisset vnus, qui praeconem adducens, diceret, Principis Thomae nomine velle secum Gubernatore colloqui, non aliud huic, quam displosa repente bombarda responsum dederit; Comitemq. postea Boetium ferentem eadem postulata Principis nihilo benignius accepit. Cum res in hoc statu esset, Tribuni Fortmesteris legio superuenit, in qua

mille Germanarum erat. Auctis ita viribus ibatur in eam sententiam, vti daretur in munimenta impetus. Quantum altitudo aquarum ab eo incepto deterrere poterat: tantum momenti ad celeritatem afferebant nuntij, ex quibus intelligebatur, coniunctis approperare viribus hostem, vt subsidio obsessis veniret. Ob increscentem eius rei famam, exquisito adhuc, quidnam agendum in tali discrimine esset, placitum ita decretumq. est. Obsidium nullo modo debere omitti abscediue ab moenibus: manendum expectandumq. esse: Non mouendas loco copias, etiamsi, vel ad Santiacum maiore praesidio firmandam interea Galli irent, vel aliquid eiusmodi assequerentur. Iam opera nonnulla in exitu erant; iam apertae fauces in fossam: fossaq. ipsa iuncta duplici ponte. Accitur Neapolitana Legio Michaelis Pignatelli, qui apud Hastam subsistere iussus, in tempore aderat. Gerendae rei dies edicta ad IX. Cal. Iunij, vt hora noctis secunda displosis octo ex Caracenae statione bombardis, irrumpendi initium fieret: mandataque, & vices, & suae cuique partes editae in hunc modum. Sotelus propugnaculum aggrederetur, in cuius frontem opera stationis eius directa tendebant. Marchio Tauarae insisteret, faceretque impetum, quà propugnaculi eiusdem pars dextera porrigitur ad lunae dimidiatae instar: pars sinistra legioni Insubrum oppugnanda data est. Caracenae mandatum, vti similis formae munitionem

nem Portae imminentem, quae fert Vercellas, inuaderet, haberetque Petardos secum quod machinae genus, veterum ariete violentius ad portas incendio rumpendas ars noua excogitauit. Sinistra munimenta partis eiusdem Tribuno Fortmester oppugnanda erant, adiunctis ad eius copias quatuor Hispanorum cohortibus, quas & Germani sequebantur. In Statione operibusq; Italorum, quae dexterum Marchionis Tauarae latus sequebantur, Bolognino mandatum, vt propugnaculum ipse subiret, obuersa in stationem eam fronte eminens, atque ibi faceret virorum armorumque discrimen. Borromaeus ab sinistro, Serra Demarchus ab dextro latere iussi incumbere illuc: & succedebat Marchioni Pignatellus munitioni illaturus vim, quae spectantem ad Padi fluenta Portam tuetur. Germanica statio proxima his fuit. Ab ea Principis Bursi legatus Ornabelco insultauit, quod hostile munimentum septa aggeresq. illi ex aduerso respiciebant. Lunata munitio lateris sinistri, ad quam Pignatelli opera propius insinuata stetere, ab Aluysio Alencastrio oppugnata est, cùm eius rei causa antecapto duarum horarum spatio ad Germanorum opera transisset. Alterum Ornabelchi latus, erat quidem Formestero propinquius, sed oppugnauit Lener. Hoc ordine legiones, alijs aliae praesto erant ope mutua, inuicemq. subueniebatur. Praecipuè autem, ijs, qui Ornabelcum & propugnacula

impe-

impetebant; erant subsidio laterum oppugnatores & qui tentabant moliebanturque portas, duarum aliarum robore legionum subnixae fuerunt. Edictum erat vniuersis, vt in sua quisque statione excubarent, aut in linea illa spatioq. communi ad proximos se se applicarent, simul tum ad prohibendos, simul subsidio obsessos, simul ingressu Gallos, si qua aditum quaesissent. Haec vti fierent ordine, omnia, riteque administrarentur, & ne qua in parte cessaretur ab eo, quod quibusq. praeceptum edictumue esset; quatuor principes exercitus & capita rerum, factis inter se partibus, stationes quisque suas obeundas curandasque habuerunt. Princeps Thomas intentus fuit illuc, qua stabant curabansq. Hispani. Marchio ipse de Leganes circa Italicos excubias curamq. desumpsit. Ioannes Garaius rei tormentariae praefectus, cuius Viri in tota hac expeditione vigilantiam, meritaque & labores, non animo assequi, non verbis explicare est; in altera Hispanorum statione praesedit. Carolus Catta equitatus Neapolitani Magister apud Germanos hoc diligentiae munere fungebatur. Erat enim eiusmodi res, vt haec aliaq. complura prouideri circumspicique oporteret, sicuti circumspecta & prouisa, dispositaque mature erant, attributis etiam iam inde ab matutino tempore, & diuisis ferramentis, machinis, instrumentisue omnibus, quacunque duces & praefecti partium singularum ad destinata

peragen-

peragenda popoſcerunt. Paulò antequam faciendae irruptionis hora veniret, veluti conciti furore hoſtes, omnis generis tela contorquebant, ingenioque, & violentia miſſilium flammarum tentauere ſi poſſent diſijcere ac perrumpere pontes, quos Antonius Sotelus, & Marchio Tauarae, Italiciq. ad munimenta hoſtium contingenda, iniectos foſſae habebant. Mox, & noſtris condictae horae momentum aderat. Octo bombardae admoto protinus igni ferream vim in tecta ſimul & moenia operaque hoſtium magno fragore proiecerunt. Simul in propugnacula, quae, maiora, ſiue minora, numero duodecim erant, impetus fit. Et quamuis latitudo foſſarum, aquarumq. gurgites, & vltra ſolitae altitudinis modum, ſublimia munimenta exprobrare viderentur ſpes vanas, atque irritos conatus: tamen ſpe omni maior euentus fuit. Quantum inquiſitis probè omnibus, & facta vndique percunctatione compertum cognitumq. eſt, inerant Oppido, Gallica ſtipendia merentes mille & ducenti: Gallorum numerus paulò diſpar: indigenae ad quadringentos, necnon collecta ex agris multitudo, quibus omnibus arma data fuerunt. Marolens Chiliarca, de quo dictum eſt, tantum ſpei fiduciaeq. habuit in munimentis illis, quae oppidum ab exteriore parte cingebant, vt cenſuerit conijciendum illuc eſſe quicquid armorum hominumq. habebat, ſubitoq. coniecit, alios ad portarum cuſtodiam, alios ad praeſidium tutelamq. arcis. Non crediderat,

dixerat, posse rem ita cadere, vti caperetur Oppidum, atque efficeretur, ne receptum illuc vltrà ipse habere posset. Inde maior gloria vincentium, stragesq. victis. Nam, cùm momento ferè eodem in duodecim vndique partes irruerent, scandarentque nostri, tam felix impetus ille fuit, vt, & munimenta exteriora statim in potestatem venirent, & in fossam Oppidi intrarent. Scandunt moenia scalis, & absq. scalarum etiam ascensu, reptando & subleuando sese inuicem euaserunt in coronas: Oppidumq. intrauere, penetrante simul Alencastrio scalis in arcem, quam & Tribuni Lentris milites eodem tempore inuadebant. Arce capta, deprehensi qui ibi erant, peruenere in potestatem arbitriumque victoris: quos inter, fuere, Mirolous ipse, Gubernatorque Monticellus: & captum ita Oppidum. Oppidani ad exteriora munimenta acriter primò sustinere impetum, strenuèque resistebant. Sed conspecta constantia & destinatione nostrorum, in fossam maximam ipsi quoq. cum impetu & rabie descenderunt. Ibi trucidati complures. Caetera multitudo armatorum, prout cuique animus, aut facultas, recedere, aufugere coeperunt, alij statim, alij postea, sicuti à portis magis minùsue distabant. Nam qui inde aberant longius, ne intercluderentur, fugere maturauerunt. Sed clausa effugia reperientes ab ijs qui dimidiatas lunas & munimenta portarum oppugnabant, illic alibiq. conglobati, stimulante

despe-

desperatione pugnabant. Ita, tempore eodem, & intrabatur Oppidum, & extra dimicabatur, donec cognito casu exitioque publico cessere qui resistebant, ac se quoque dedidere, praesertim apud Pignatellum & Serram, in quos vis praecipua hostium incubuerat. Caeterùm, in obtinenda ad extremum victoria plurimum negotij Tribunis fuit. Nam, cùm prima munimenta superassent, figere ibi pedem & manere volebant, sicuti imperatum his fuerat, vti subsisterent illic, & praesidio opportuno firmarentur. Pergebant sanè circumdare sibi & munire subitaria parua Castella haec: sed vbi irruptione fere vna intrauere, Sotelus, & Caracena, Borromaeusq. paternae virtutis heres, & Alencastrius, qui scalis obtinuerat arcem: tunc enimuero, nulla vltra cura manendi muniendiq. erat. Subitò rumpitur vndiq. ad victoriam iter, notabili & noua rerum facie, cùm diuersis partibus ita victores inirent Oppidum, vt in parte nesciretur vna quid alibi ageretur. De numero mortuorum apud hostes magis adeò addiuinare, quàm certi quicquam affirmare possis. Nam ex vniuersa multitudine armatorum, quingenti non amplius superstites reperti sunt, qui attinebantur adhuc captiui omnes. E nostris desiderati ductores copiarum Hispani duo, Italique nonnulli. Caetera summa omnium, qui caesi, quiue vulnerati fuere, ad trecentos. Capto sic Oppido praeda militi concessa est: subditique ab quatuor partibus

ignes;

ignes, admodum aegreferente Leganenſi Imperatore exercitus, & incuſante contumaciam, quae damnum id cladem q. meruiſſet, atque adduxiſſet rem in eum ſtatum. Voluerat ſanè ipſe pietate ingenita reſtingui flammas, incendiaq. & caeteram militarem violentiam inhiberi: ſed mali celeritas remedia anteierat. Ab Templis tamen, & muliebri decore temperatum: atque in eo Tribunorum virtus & diligentia enituit. Caetera incolarum damna prohiberi non potuere: nec ipſi quicquam eorum quae chara haberent, in templa intulerant freti munimentis, quae inexpugnabilia eſſe crediderunt; Commeatus & inſtrumenta belli reperta ibi affatim. Neq; enim alia per Subalpinos Vrbs pari cura & ſolicitudine habebatur. Victoria mirifica fuit. Rarò tale quiddam in Europa geſtum ſpectatumue eſt. Proinde, Deo, Virginiq; Deiparae publicè grates agi iuſtum piumq; fuerit; cuius nomine inuocato ſuſcepta res, cum ea precatione, vt tranquilliſſima deniq. pax per terras omnes Chriſtiani Orbis fieri haberiq. poſſit: quod vnum ſpectant pia & felicia haec arma Catholicae Maieſtatis, euentuſq. rerum iſti admirabiles, quos alta ſolicitudo & prudentia Guzmani Imperatoris obtinuit. Clarorum porrò virorum, fortiſſimorumq. Ducum, qui ad rem conſilio manuq. gerendam adfuere, omiſſa memoria eſt, quia longum fuerat, ſingulorum recenſere laudes, quas meruere ſtrenue fideliterq. mandata omnia exſequendo. Garaius praecipuè eſt ab E. Imperatore laudatus, tulitque ipſe magnam huius victoriae partem.